УДК 349.3(477)

[https://doi.org/10.33296/2707-0654-9\(18\)-14](https://doi.org/10.33296/2707-0654-9(18)-14)

БОГАЧ МАР'ЯНА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування
Львівський національний аграрний університет,
м. Львів, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2710-4155>

РУБАЙ ОКСАНА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування
Львівський національний аграрний університет,
м. Львів, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6103-8422>

ВЕРЗУН АНДРІЙ

кандидат економічних наук, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний аграрний університет,
м. Львів, Україна
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4078-237X>

ВІТЧИЗНЯНА СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ

Анотація. У статті розкрито сучасний стан системи пенсійного забезпечення в Україні, зокрема охарактеризовано його три рівні. На першому рівні пенсійна система України є державною солідарною та розподільчою. Визначено коефіцієнт демографічного навантаження та його зв'язок із першим рівнем пенсійної системи. Проведено розподіл пенсіонерів за видами та розмірами призначених пенсій (пенсія за віком; пенсія по інвалідності; у разі втрати годувальника; за вислугу років; соціальні пенсії). Проаналізовано джерела надходжень та видатків коштів Пенсійного фонду та фактори, що на них впливають. Фінансові можливості солідарної пенсійної системи суттєво залежать від співвідношення кількості пенсіонерів та кількості платників страхових внесків, що у свою чергу, є залежним від таких факторів як: коефіцієнт демографічного навантаження на населення працездатного віку;

рівень зайнятості працездатного населення; питома вага платників страхових внесків у загальній кількості зайнятих.

Значну увагу в роботі приділено аналізу другого та третього рівнів пенсійної системи. Другий рівень передбачає загальнообов'язкову накопичувальну пенсійну систему кошти якої акумулюються на персональних пенсійних рахунках громадян. Третій рівень передбачає накопичення коштів на персональних пенсійних рахунках громадян у добровільному порядку та в недержавних страхових компаніях. Визначено переваги цих рівнів та зазначено можливі ризики. За реформованої пенсійної системи громадяни зможуть отримувати не одну, а три пенсії, які виплачуватимуться з різних рівнів, розмір яких залежить від суми коштів, що накопичені кожною особою на власних пенсійних рахунках.

Нова пенсійна система України потребує доопрацювання багатьох складових соціально-економічного розвитку, тому окреслено принципи її формування та впровадження, такі як системність; динамічність та адаптація до виявлених змін; обов'язковість солідарної складової пенсійного забезпечення з метою перерозподілу доходів на користь низькооплачуваних працівників; відповідальність держави за створення пенсійної системи; комплексний підхід до пенсійного забезпечення.

Визначено основні проблеми функціонування пенсійної системи та запропоновано заходи її реформування.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійна система, рівень пенсійної системи, соціальний захист.

Вступ. Однією з умов ринкової системи господарювання є досконале національне законодавство щодо пенсійного забезпечення, а також нова стратегія соціального захисту, яка пристосована до сучасних умов та дозволяє забезпечувати достатню соціальну захищеність пенсіонерів та тих категорій населення, які не спроможні забезпечити своє існування. Пенсійне забезпечення, фактично, є показником як соціального, так і економічного стану країни. Високий рівень інфляції та суттєве зниження кількості працюючого та працездатного населення призвели до кризового стану пенсійного забезпечення, вийти з якого за допомогою поверхневих заходів практично неможливо. Таким чином необхідними є глибинні економічні перетворення всієї системи пенсійного забезпечення, які супроводжуватимуться поетапним переходом від розподільчих до накопичувальних пенсійних програм. Для вирішення цієї проблеми необхідно з'ясувати економічну природу пенсійного

забезпечення; вивчивши світовий досвід, розглянути можливості використання його в Україні та обґрунтувати рекомендації щодо побудови змішаної системи пенсійного забезпечення, яка би відповідала ринковому середовищу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі проблемам реформування пенсійної системи приділяється велика увага. Значний внесок у вивчення цієї теми зробили дослідники та науковці у різних галузях, зокрема А.П. Білоног (2015), І. В. Жмурко (2014), О.П. Кириленко (2013), О. П. Коваль (2012), Б.С. Малиняка (2013), Т.С. Смовженко (2012), Н.В. Ткаченко (2018), Н.А. Цікановська (2012).

Постановка завдання. В умовах поглиблення економічної інтеграції питанням перетворень у соціальній сфері приділяється особлива увага. Такий невідпинний процес як старіння населення призводить до необхідності удосконалення пенсійних систем у багатьох країнах світу. Таким чином, удосконалення розвитку пенсійного забезпечення є однією з умов включення України до світогосподарської системи. У даній статті ми ставили завдання розкрити зміст поняття трирівневого пенсійного забезпечення, проаналізувати можливість запровадження другого рівня пенсійної системи та оцінити його переваги та ризики.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному вигляді пенсійна система України діє з 2004 року. Формально вона складається із трьох рівнів пенсійного забезпечення, тобто пенсійні виплати майбутнім пенсіонерам формуватимуться із трьох незалежних джерел (трирівнева система). Це дасть змогу збалансувати пенсійну систему, а також підвищити рівень життя людей похилого віку в Україні.

На першому рівні пенсійна система України є державною солідарною та розподільчою. Тобто усі працівники здійснюють сплату пенсійних внесків на утримання сьогоdnішніх пенсіонерів, сподіваючись на те, що майбутні покоління на їхню користь будуть здійснювати відрахування. Основою такої системи є реалії початку та середини минулого століття. У цей період часу

кількість працюючого населення суттєво перевищувала кількість пенсіонерів, тому відносно невеликий «пенсійний податок» забезпечував достатній рівень пенсії.

Проте, сьогодні ситуація суттєво змінилася: знизилася народжуваність, переважають сім'ї з двома чи однією дитиною, зросли кількість та тривалість життя пенсіонерів. Працездатне населення України у 2018 році становило близько 30 мільйонів осіб (70% усіх жителів країни), при цьому офіційна робота є тільки у 16 млн українців (38%). В цей же час в Україні проживає близько 6 мільйонів людей пенсійного віку та приблизно 5,2 мільйона дітей і підлітків, які ще не досягнули 15-ти років. Таким чином, коефіцієнт демографічного навантаження (КДН), який розраховуємо як відношення кількості жителів країни, що не досягло працездатного віку, до працездатних громадян, в Україні станом на 2018 рік становить – 47%.

Згідно з прогнозом Інституту демографії соціальних досліджень НАНУ, населення України до 2030 року скоротиться на 6,8%, при цьому частка працездатного населення знизиться на 12%, основною причиною є вплив працездатного населення за кордон [13].

Станом на 1 січня 2019 року на обліку Пенсійного фонду України перебувало 11470,4 тис. пенсіонерів. Дані про чисельність пенсіонерів та середні розміри пенсійних виплат у розрізі областей представлено в таблиці 1.

Розмір пенсії за віком, яка виплачується із солідарної системи пенсійного страхування залежить від тривалості страхового стажу; заробітку, з якого відраховувалися страхові внески до Пенсійного фонду; середньої заробітної плати в Україні за рік, який передує року перед призначенням пенсії; а також індивідуального коефіцієнту заробітку [4].

Чисельність пенсіонерів та середні розміри пенсійних виплат

Область	Чисельність пенсіонерів, осіб			Середній розмір пенсійних виплат, грн		
	на 01.01.2018	на 01.01.2019	відхилення (+,-)	на 01.01.2018	на 01.01.2019	відхилення (+,-)
1	2	3	4	5	6	7
Вінницька	477174	471920	-5254	2083,00	2233,49	150,49
Волинська	271749	269247	-2502	2089,92	2238,00	148,08
Дніпропетровська	984776	960973	-23803	2853,34	2999,86	146,52
Донецька	853862	805110	-48752	3268,02	3438,93	170,90
Житомирська	387405	382824	-4581	2133,45	2311,96	178,51
Закарпатська	280070	275313	-4757	1997,29	2139,66	142,37
Запорізька	568494	541382	-27112	2681,15	2801,54	120,39
Івано-Франківська	360140	356504	-3636	2148,60	2287,42	138,82
Київська	562471	560008	-2463	2501,14	2682,09	180,95
Кіровоградська	287346	281263	-6083	2197,16	2344,59	147,43
Луганська	346844	335160	-11684	2985,89	3171,82	185,93
Львівська	695247	691863	-3384	2255,36	2414,53	159,17
Миколаївська	324854	319588	-5266	2303,87	2475,21	171,34
Одеська	621590	612266	-9324	2330,90	2530,26	199,36
Полтавська	444443	458216	-6227	2400,98	2567,71	166,73
Рівненська	301091	297243	-3848	2097,26	2237,54	140,28
Сумська	345430	339110	-6320	2233,98	2386,09	152,11
Тернопільська	292593	288935	-3658	1930,55	2059,47	128,92
Харківська	851220	801188	-50032	2530,21	2676,02	145,81
Херсонська	297395	290524	-6871	2140,75	2291,70	150,95
Хмельницька	407647	406674	-973	2063,47	2232,11	168,64
Черкаська	411837	410453	-1384	2210,61	2353,25	142,64
Чернівецька	227424	224579	-2845	1998,71	2134,72	136,01
Чернігівська	344398	336410	-7988	2187,15	2362,98	175,83
м. Київ	779870	773652	-6218	3332,38	3677,05	344,67
Разом	11725370	11470405	-254965	2479,15	2645,66	166,51

У 2018 році українці отримували наступні види пенсій: пенсія за віком; пенсія по інвалідності; у разі втрати годувальника; за вислугу років; соціальні пенсії; довічне грошове отримання суддям у відставці. Розподіл пенсіонерів за видами призначених пенсій представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Розподіл пенсіонерів за видами та розмірами призначених пенсій

Види пенсій	на 01.11.2018		на 01.01.2019	
	Кількість осіб	Середній розмір пенсії, грн.	Кількість осіб	Середній розмір пенсії, грн.
За віком	8707245	2587	8693013	2648
По інвалідності	1353143	1966	1370249	1995
У зв'язку з втратою годувальника	507397	2259	536132	2255
За вислугу років	231267	2424	229732	2477
Соціальні пенсії	85592	1454	84027	1500
Пенсії військовослужбовців	549758	4226	553958	4682
Довічне грошове утримання суддів	3228	27041	3294	28702
Середній розмір пенсійної виплати		2577		2646

Виплати цих пенсій здійснювалися за загальнообов'язковою системою державного пенсійного страхування із солідарної системи.

До Пенсійного фонду України надходять відрахування із заробітної плати (єдиний соціальний внесок (ЄСВ)), які одразу перерозподіляються та ідуть на виплати нинішнім пенсіонерам. Таким чином, через демографічні причини, солідарна система не може забезпечити достойну пенсію, адже коштів, які надходять до Пенсійного фонду, недостатньо для покриття виплат пенсіонерам. У Пенсійному фонді України спостерігається значний дефіцит, для покриття якого з держбюджету виділяються значні додаткові суми (рис.1).

У 2016 та 2017 роках з держбюджету до ПФУ скеровано 142,6 та 133,5 млн. грн. відповідно.

За даними Державної фіскальної служби України, на 01.01.2019 на обліку перебувало 2367 тис платників ЄСВ, що на 137,6 тис платників менше, ніж 01.01.2018.

Рис. 1. Основні показники виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2018 рік

У загальній кількості платників: 584,8 тис. (24,7%) – юридичні особи; 1755 тис. (74,2%) – фізичні особи-підприємці; 24,3 тис. (1%) – особи, які

провадять незалежну професійну діяльність; 2,9 тис. осіб (0,1%) – члени фермерських господарств. Загальна чисельність застрахованих осіб у грудні 2018 року становила 13, 2 млн. осіб, з яких найманих працівників – 10,4 млн. осіб (9,4% з яких отримували заробітну плату меншу мінімальної (3723 грн.)). Розподіл застрахованих осіб за діапазонами заробітної плати представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Розподіл застрахованих осіб за діапазонами заробітної плати, тис. осіб

		Грудень 2016 року		Грудень 2017 року		Грудень 2018 року	
		к-сть, тис.осіб	%	к-сть, тис.осіб	%	к-сть, тис.осіб	%
I	≤ мін з/п*	1238,2	12,2	1677,6	16,5	1441,4	13,9
II	від мін.з/п до 5 000грн	4783,5	47,2	3066,4	30,2	2721,5	26,2
III	від 5000,01 до 10000 грн	2724,6	26,8	3027,0	29,8	2975,1	28,7
IV	від 10000,01 до 20000 грн	1078,6	10,6	1808,8	17,8	2389,9	23,0
V	від 20000,01 до макс. велич., на яку нараховується ЄСВ**	253,4	2,5	486,3	4,8	771,4	7,4
VI	понад макс. велич., на яку нараховується ЄСВ	70,3	0,7	93,4	0,9	86,4	0,8
	Всього застрахованих осіб	10148,5	100	10159,5	100	10385,7	100

* 1600 грн. у грудні 2016 р., 3200 грн. у грудні 2017 р., 3723 грн. у грудні 2018 р.

** 40000 грн. у грудні 2016 р., 44050 грн. у грудні 2017 р., 55845 грн. у грудні 2018 р.

Отже, можемо зробити висновок, що фінансові можливості солідарної пенсійної системи суттєво залежать від співвідношення кількості пенсіонерів та кількості платників страхових внесків. Таке співвідношення, у свою чергу, є залежним від таких факторів як: коефіцієнт демографічного навантаження на населення працездатного віку; рівень зайнятості працездатного населення (питома вага економічно активних осіб у складі населення працездатного віку та питома вага зайнятих у складі економічно активних); питома вага платників страхових внесків у загальній кількості зайнятих.

На ці фактори безпосередньо впливає загальна економічна ситуація в країні в цілому, зокрема рівень сплати податків, демографічна ситуація, яку характеризує статеві-вікова структура населення та співвідношення середньої тривалості життя у працездатному та пенсійному віці, тобто віком виходу на пенсію.

Фінансова база пенсійної системи деформована через глибоку затяжну економічну кризу, яка супроводжується тінізацією економіки та безробіттям. Не повністю або зовсім не сплачують пенсійні внески частина громадян, які займаються підприємництвом чи ведуть особисте підсобне господарство, які працюють за наймом без договору, або є самозайнятими. Не завжди сплачуються внески до Пенсійного фонду від здачі в оренду землі, житла та майна.

Отже, однією з проблем пенсійного забезпечення України є погіршення демографічної ситуації, адже частка осіб у віці, який визнаний старшим за працездатний, постійно збільшується, а це призводить до зростання пенсійного навантаження на працююче населення. Також пенсійна система України переобтяжена різними виплатами та пільгами, які мали би стати окремими елементами системи соціального страхування та соціального забезпечення України (пенсії за інвалідністю, через втрату годувальника, чорнобильських, соціальних пенсій та ін.).

Пенсійні виплати, що здійснюються сьогодні в Україні не дають можливості забезпечити навіть мінімально допустимий рівень життя людей похилого віку. Середня заробітна плата, яка враховується для обчислення пенсії в Україні у 2018 році становила 7800 грн, а середня пенсія станом на 01.01.2019 року – 2645,6 грн. (лише 34% у зіставленні із середньою заробітною платою).

Багатьох із 11,3 млн. пенсіонерів не влаштовує низький рівень виплат, які вони отримують (станом на 1 липня 2019 року середня пенсія становила 3600 грн., а мінімальна – 1564 грн.). А тих, хто працює чи ще навчається, лякає перспектива отримувати мізерну пенсію, адже вона щорічно зменшується

відносно зарплати (за розрахунками, до рівня 25% у 2030-му) [16]. Роботодавці не мають особливого бажання сплачувати пенсійні внески, що збільшують навантаження на бізнес, а пенсія в людей невелика. Працівники іноді погоджуються на отримання зарплати в конвертах, тому що не бачать різниці між високими та низькими сплатами внесків, адже кошти ідуть до «загального казана». Високий рівень видатків Пенсійного фонду не влаштовує державу. Таким чином, отримуємо ситуацію в солідарній пенсійній системі, яка не зможе забезпечити достойні пенсії нинішньому та майбутньому поколінням громадян.

Такі кроки як збільшення страхового стажу та пенсійного віку, корекція пенсійної формули та перерахунок пенсій часто називають пенсійною реформою, проте це лише параметричні зміни. Закручування пенсійних гайок урядом відбувалося уже чотири рази: у 2004, 2011, 2014 та 2017 роках, проте це не вирішило проблеми, а лише загострило її. Тому пенсійна реформа є вкрай необхідною поряд із антикорупційною та реформою охорони здоров'я.

У зв'язку із постарінням населення в Україні, (як, до речі, і в інших країнах Європи) і надалі відбуватиметься зростання кількості пенсіонерів у розрахунку на одного працюючого, а це загрожує фінансовій спроможності пенсійної системи. Щоб запобігти цьому доведеться підвищувати тарифи внесків до Пенсійного фонду, або зменшувати розміри пенсій. Такі рішення є неприйнятними, адже при підвищенні розмірів тарифів внесків зростатиме частка осіб, які будуть ухилятися від сплати внесків, а зменшення пенсій сприятиме поширенню бідності серед людей літнього віку. Таким чином, альтернативи реформам не існує. Пропонуються такі варіанти: перехід від солідарної системи до системи допомоги після настання старості, яка автоматично настає в 60-65 років; обрахунок пенсії залежить тільки від страхового стажу й ґрунтується на прожитковому мінімумі (наприклад, за 15 років страхового стажу пенсія становитиме один прожитковий мінімум, за 30 – два і т. д.; трансформація солідарної системи в умовно накопичувальну за прикладом Швеції чи Польщі на основі індивідуальних рахунків, де сплачені

внески та нарахований на них прибуток обліковуються за єдиною загальнонаціональною методикою [17].

Накопичувальну складову пенсійної системи становлять її другий і третій рівні.

Другий рівень передбачає загальнообов'язкову накопичувальну пенсійну систему кошти якої акумулюються на персональних пенсійних рахунках громадян. Участь у сплаті пенсійних внесків беруть працівники та роботодавці (а, можливо, і держава).

Щодо третього рівня, то він передбачає накопичення коштів на персональних пенсійних рахунках громадян у добровільному порядку та в недержавних страхових компаніях. Накопичувальна недержавна система пенсійного забезпечення передбачає різні податкові стимули для сплати пенсійних внесків як для роботодавців, так і для працівників.

Кошти, які акумулюються на персональних пенсійних рахунках громадян у накопичувальній системі, є їхньою приватною власністю. З метою збереження та примноження ці кошти інвестуються в надійні активи, які визначені законодавством. Таким чином, за реформованої пенсійної системи громадяни зможуть отримувати не одну, а три пенсії, які виплачуватимуться з різних рівнів, розмір яких залежить від суми коштів, що накопичені кожною особою на власних пенсійних рахунках.

Другий рівень пенсійної системи мав запрацювати ще у 2007 році, наступний старт передбачався з першого січня 2019 року, проте за період з 1998 року до 2019 року в Україні так і не сформовано всіх інституційних складових цілісної трирівневої пенсійної системи. Фактично станом на сьогодні діє «стара нова» пенсійна система, звідси і впливають основні проблеми пенсійної реформи.

Побудована належним чином, обов'язкова накопичувальна система пропонує певні вигоди майбутнім пенсіонерам, але за ці вигоди потрібно

платити. Таким чином, накопичувальна система має не лише вигоди, але і певні потенційні ризики.

Першою з переваг є те, що учасники накопичувальної системи мають власні пенсійні рахунки, які дають їм певний захист щодо неналежного втручання уряду, проте якщо це внески з невеликим процентним доходом, то учасники ризикують отримати меншу пенсію, ніж з солідарної системи. Також за неправильного інвестування коштів, учасник може втратити накопичені гроші.

По-друге, величина майбутньої пенсії залежить від розміру внесків, тобто учасники є зацікавленими сплачувати внески чи вимагати їх сплати роботодавцем і це сприятиме виходу фірм з тіньової економіки. Але звідси випливає, що учасники, у яких доходи є нижчими, отримають, відповідно, і менші виплати, оскільки їх накопичення становитимуть меншу суму.

По-третє, учасники із більшим заробітком сплачуватимуть більші внески, а відповідно і отримуватимуть більші виплати (це є стимулом до прагнення вищого заробітку). Але обов'язковою накопичувальною системою не передбачено виплату пенсій малозабезпеченим особам похилого віку, також не здійснюється перерозподіл коштів від учасників з високими доходами учасникам з низькими доходами, адже пенсія залежить лише від внесків, які кожна особа сплатила.

По-четверте, ефективно інвестовані кошти даватимуть вищий прибуток. Але працюючі інваліди, жінки, які виховують дітей та безробітні до досягнення пенсійного віку не зможуть накопичити достатню кількість грошей для отримання пристойних виплат.

Ще двома перевагами можна вважати те, що перехід до накопичувальної пенсійної системи збільшить наявність інвестиційного капіталу в державі та учасники такої системи мають право самостійно встановлювати бажаний розмір пенсійних виплат та пенсійний вік.

Нова пенсійна система України повинна формуватися та впроваджуватися, керуючись певними принципами. До них ми можемо віднести системність; динамічність та адаптацію до виявлених змін; обов'язковість солідарної складової пенсійного забезпечення з метою перерозподілу доходів на користь низькооплачуваних працівників; відповідальність держави за створення пенсійної системи; комплексний підхід до пенсійного забезпечення.

Пенсійна система України містить певні подібності з пенсійними системами європейських країн, але деяку практику англо-американської пенсійної системи також можна було б запозичити. Наприклад, доречним було б запровадження недержавних солідарних рахунків з метою зменшення ризиків накопичувальних систем.

Третій рівень пенсійної системи (недержавне пенсійне забезпечення) поряд із другим рівнем, становить систему накопичувального пенсійного забезпечення. Запровадження цього рівня має на меті посилити цілісність пенсійної системи; надати можливість фізичним особам формувати та отримувати додаткові пенсійні виплати та інвестиційний дохід; створювати умови для укладання договорів страхування довічних пенсій, а також ризику настання інвалідності чи смерті учасника.

Висновки. Перспективи подальших досліджень. Реформування пенсійного забезпечення в Україні є одним з першочергових завдань. Трирівнева пенсійна система, яка ще формується в Україні, потребує доопрацювання багатьох складових соціально-економічного розвитку. Підґрунтям недержавного добровільного пенсійного страхування повинні бути недержавні пенсійні фонди. Важливою умовою їх діяльності є дієве законодавче поле, яке б виключало існування напівзаконних пенсійних фондів та вияви шахрайства з коштами вкладників. Тому зростає популярність актуарної діяльності, концепція якої визначає принципи, цілі та завдання діяльності актуаріїв, зокрема за пенсійним спрямуванням.

З метою вдосконалення управління пенсійною системою доречно запровадити персоніфікований облік внесків населення до системи загальнообов'язкового страхування; оптимізувати співвідношення між середньою заробітною платою та середньою пенсією, враховуючи при цьому страховий стаж та розмір заробітної плати; формувати професійні пенсійні фонди на підприємствах, де існує високий рівень ризику втрати працездатності; забезпечити систему, яка дасть можливість захистити вклади населення у недержавні пенсійні та страхові фонди.

Це недостатній перелік заходів, адже реалізуючи поставлені цілі потрібно аналізувати результати, вносити певні корективи та ставити нові завдання.

Використана література

1. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р., № 2464-VI. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 02.03.2015р., № 213-VIII – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
3. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003р. № 1057-IV – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
4. Закон України від 09.07.2003р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovе-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/arhiv-zakoniv-ukraini/zakoni-ukraini-za-2003-rik/34928.html>
5. Жмурко І. В. Сутність пенсійної системи та її місце в системі соціального захисту населення / І. В. Жмурко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 12. – С. 303-306.
6. Недержавні пенсійні фонди у структурі сучасних пенсійних систем: монографія / Т.С. Смовженко, Н.В. Ткаченко, Н.А. Цікановська; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Київ, 2012. 310 с.
7. Брігхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту: переклад з англійської. – К.: Молодь, 1997. – 998 с.
8. Коваль О. П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку: монографія / О. П. Коваль. – К. : НІСД, 2012. – 240 с.

9. Ткаченко Л. Пенсійна система та пенсійна реформа в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/14044.pdf>

10. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: монограф. [О.П. Кириленко, Б.С. Малиняк, О.В.Петрушка та ін.] ; за ред. О.П. Кириленко, Б.С. Малиняка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 350 с.

11. Фабоцци Фрэнк Дж. Управление инвестициями: перевод с английского. – М.: Инфра-М. –2000. – 931 с.

12. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/10623477-naselennya-ukrajini-skorotilosya-do-42-04-milyoniv-osib-derzhstat.html>

13. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/367997-oglyad-osnovnyh-pidsumkiv-roboty-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2018-rik/>

14. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2019/03/Zvit_2018_21_03_2019.pdf

15. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/pensionnyy-fond-nazval-razmer-sredney-pensii-1547562585.html>

16. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://narodna-pravda.ua/2019/09/20/skilky-v-ukrayini-pensioneriv-ozvucheno-bezradisnu-statystyku/>

References

1. Zakon Ukrainy «Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahalno oboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia» vid 08.07.2010 r., № 2464-VI. Retrieved from:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

2. Zakon Ukrainy «Pro zahalno oboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia» vid 02.03.2015r., № 213. Retrieved from:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

3. Zakon Ukrainy «Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia» vid 09.07.2003 r. № 1057-IV. Retrieved from:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.

4. Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 r. «Pro zahalno oboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia». Retrieved from:<http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovozakonodavstvo/zakoni-ukraini/arhiv-zakoniv-ukraini/zakoni-ukraini-za-2003-rik/34928.html>

5. Zhmurko I. V. Sutnist pensiinoi systemy tayimistse v systemi sotsialnoho zakhystu naselennia/ Biznes Inform[in Ukrainian]. 2014. – № 12. – С. 303-306.

6. Smovzhenko T.S., Tkachenko N.V. & Tsikanovska N.A. Nederzhavni pensiini fondy u strukturi suchasnykh pensiinykh system: monohrafiia. KYIV [in Ukrainian].

7. BrihkhemYe. F. Osnovy finansovoho menedzhmentu: pereklad z anhlii-skoï. – KYIV: MOLOD[in Ukrainian].

8. Koval O. P. Perspektyvy vprovadzhennia zahalno oboviazkovoï nakopychuvalnoï pensiinoï systemy v Ukraini: vplyv na ekonomichnu bezpeku: monohrafiia KYIV: NISD [in Ukrainian].

9. Tkachenko L. Pensiina systema ta pensiina reforma v Ukraini. Retrieved from: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/14044.pdf>

10. Kyrylenko O.P., Malyniak B.S., & PetrushkaO.V. Rozvytok derzhavnoho pensiinoho strakhuvannia v umovakh pensiinoï reformy: monohrafiia. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

11. Fabotstsy Fränk Dzh. Upravlenye ynvestytsyiamy: perevod s anhlyiskoho. – Moskva: Ynfra–M [Rossyia].

12. Retrieved from: <https://www.unian.ua/society/10623477-naselennya-ukrajini-skorotilosya-do-42-04-milyoniv-osib-derzhstat.html>

13. Retrieved from: <https://www.pfu.gov.ua/367997-oglyad-osnovnyh-pidsumkiv-roboty-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2018-rik/>

14. Retrieved from: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2019/03/Zvit_2018_21_03_2019.pdf

15. Retrieved from: <https://www.rbc.ua/ukr/news/pensionnyy-fond-nazval-razmer-sredney-pensii-1547562585.html>

16. Retrieved from: <https://narodna-pravda.ua/2019/09/20/skilky-v-ukrayini-pensioneriv-ozvucheno-bezradisnu-statystyku/>

БОГАЧ МАРЬЯНА

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, банковской деятельности и страхования
Львовский национальный аграрный университет, г. Львов, Украина

РУБАЙ ОКСАНА

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, банковской деятельности и страхования
Львовский национальный аграрный университет, г. Львов, Украина

ВЕРЗУН АНДРЕЙ

кандидат экономических наук, доцент
Львовский национальный аграрный университет, г. Львов, Украина

ОТЕЧЕСТВЕННАЯ СИСТЕМА ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ – НЕОБХОДИМОСТЬ РЕФОРМИРОВАНИЯ

Аннотация. В статье раскрыто современное состояние системы пенсионного обеспечения в Украине, в частности охарактеризованы ее три уровня. На первом уровне пенсионная система Украины является

государственной солидарной и распределительной. Определен коэффициент демографической нагрузки и его связь с первым уровнем пенсионной системы. Проведено распределение пенсионеров по видам и размерам пенсий (пенсия по возрасту; пенсия по инвалидности, в случае потери кормильца, за выслугу лет, социальные пенсии). Проанализированы источники поступлений и расходов средств Пенсионного фонда и факторы, на них влияющие. Финансовые возможности солидарной пенсионной системы существенно зависят от соотношения числа пенсионеров и количества плательщиков страховых взносов, что, в свою очередь, зависит от таких факторов как: коэффициент демографической нагрузки на население трудоспособного возраста; уровень занятости трудоспособного населения; удельный вес плательщиков страховых взносов в общей численности работающего населения.

Значительное внимание в работе уделено анализу второго и третьего уровней пенсионной системы. Второй уровень предполагает общеобязательную накопительную пенсионную систему, средства которой сосредоточены на личных пенсионных счетах граждан. Третий уровень предполагает накопление средств на персональных пенсионных счетах граждан в добровольном порядке и в негосударственных страховых компаниях. Определены преимущества этих уровней и возможные риски. При реформированной пенсионной системе граждане смогут получать не одну, а три пенсии, которые будут выплачиваться из разных уровней, размер которых зависит от суммы средств, накопленных на собственных пенсионных счетах.

Новая пенсионная система Украины нуждается в доработке многих составляющих социально-экономического развития, поэтому обозначены принципы ее формирования и внедрения такие как системность; динамичность и адаптация к изменениям; обязательность солидарной составляющей пенсионного обеспечения с целью перераспределения доходов в пользу низкооплачиваемых слоев населения; ответственность государства за создание пенсионной системы; комплексный подход к пенсионному обеспечению.

Определены основные проблемы функционирования пенсионной системы и предложены пути ее реформирования.

Ключевые слова: пенсия, пенсионное обеспечение, пенсионная система, уровень пенсионной системы, социальная защита.

BOHACH MARIANA

Ph.D., Associate Professor, Lviv National Agrarian University,
Lviv, Ukraine

RUBAY OKSANA

Ph.D., Associate Professor, Lviv National Agrarian University.
Lviv, Ukraine

VERZUN ANDRIY

Ph.D., Associate Professor, Lviv National Agrarian University.
Lviv, Ukraine

DOMESTIC PENSION SYSTEM - THE NEED FOR REFORM

Annotation. The present condition of the pension provision system in Ukraine and its three levels have been regarded in the paper. The first level includes the system of state contributory and distributive type of pension. The coefficient of demographic load and its relation to the first pension level has been determined. The retired people have been divided according to the type and amount of the pension awarded (old age pension, disability pension, survivor's pension, retirement pay, social security pension). The sources of income and expenditures of the Pension Fund and the factors having impact on these items have been analyzed. To a great extent the funds of contributory pension system depends on correlation of the number of retired people and the number of social security tax payers. The latter depends on such factors as coefficient of demographic load on the working population; employment level of working population; the number of social security payers in the general number of employed population.

A lot of attention have been paid to the analysis of the second and the third pension level. The second level includes the compulsory financial defined contributions when the costs are accumulated on the personal pension accounts of citizens. The third level includes the voluntary financial contributions of citizens on their personal pension accounts at not public insurance companies. The advantages and probable risks of the two levels have been considered. When the pension system is reformed the citizens will be able to receive three pensions from three different levels and their amounts will depend on the amount of funds accumulated on the personal account by each person. New pension system of Ukraine needs finalization of a lot of components of social and economic development. That's why the main principles of its formation and introduction have been presented. These are: systematic approach; to be dynamic and adaptable to the exposed changes; compulsory contributory component of the pension system that would enable to redistribute incomes in the favor of low paid workers; responsibility of the state for the introduction of the pension system; complex approach to the pension system.

Main problems in the functioning of the pension system and the ways of their solution have been defined.

Key words: pension, pension provision, pension system, level of pension system, social protection.